

მედეა ლლონიტი

თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
თბილისი, საქართველო
dodo_mariami@yahoo.com
<https://doi.org/10.52340/lac.2024.09.55>

მშობლიური ქართული ენის საუკუნოვანი ფუნქციონირების სადვთისმეტყველო საფუძვლები (ცოდნისა და რწმენის გაერთიანებისათვის)

საკვანძო სიტყვები: კაცობრივი სიტყვა, სიტყვა ქართული, სადვთისმეტყველო საფუძვლები

„ენა სადვთო რამ არის, საზოგადო საკუთრებაა,
მაგას კაცი ცოდვილის ხელით არ უნდა შეეხოს“
წმიდა ილია მართალი

➤ კაცობრივი სიტყვა – ღვთის ქმნილება

კეთილგონიერი ადამიანი გაცხოველებული ინტერესით ეკიდება კაცობრივი სიტყვის, მით უფრო – მშობლიური სიტყვის წარმომავლობას, მის თავდაპირველ მნიშვნელობას, რაც საკუთარი წარმოშობის (resp. „თავი თვის“) ძიების ბუნებრივი გამოვლინებაა. კაცობრივი სიტყვის ლექსიკურ-სემანტიკური განვითარების სკალაზე, როგორც წესი, საგულისხმოდ აისახება სიტყვათმემოქმედი ერის ისტორიული, რელიგიური, სოციალური, საზოგადოებრივ-ყოფითი და სხვ. მისთ. ასპექტები. ისიც საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ ქართველი ერის ისტორია კაცობრიობის ქრისტიანიზაციის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, რამეთუ ქართული სიტყვით ღირსეულად აღიბეჭდება საქართველოში შემობრძანებული ათასეკსასწლოვანი ქრისტიანული მოძღვრება და შესატყვისად წარმოჩნდება როგორც ჩვენი ეთნოსის ძველთაძველი წარმართული და ქრისტიანული საფუძვრები, ისე ქართველთა ნიშანდობლივი ეროვნული ფსიქოლოგია და ტრადიციები, შდრ.: „ენა ადამიანისა, მისი სიტყვიერება, მთელი ხელთუქმნელი ისტორიაა ერისა – ცალკე, და კაცობრიობისა – საზოგადოდ“ (ჭავჭავაძე ილ. 2007: 154).

ყოველივე ამას, ერთი მხრივ, გვკარნახობს და თავად შემოგვღალადებს უძველესი ქართული სიტყვათმემოქმედება – საკუთრივ ქართული სიტყვის სემანტიკური ცვლა-განვითარების სარწმუნო ლინგვისტურ-ექსტრალინგვისტური მონაცემებითურთ, ხოლო მეორე მხრივ, სანუგეშოდ გვიდასტურებს ეკლესიის წმიდა მამათაგან ბოძებული დოგმატური მოძღვრება სიტყვა-ლოგოსის (ბერძნ. logos „ძე ღმრთისა იესო ქრისტე“) და ადამიანის პირველხატის ურთირთიმართების შესახებ.

პირველწყებას ადამიანის პირველხატის საღმრთო ბუნებაზე გვაწვდის წმიდა წერილი, სადაც აღბეჭდილია ერთარსი სამება ღმერთის უზენაესი ნება – ხილული სამყაროს ქმნილებათაგან მხოლოდ ადამიანს მიენიჭოს ღვთის ხატება და მსგავსება (შესაქმე 1, 26-27). ეს კი ნიშნავს, რომ ადამიანი – ერთარსი სამება ღმერთის ხატია.

ამ დოგმატთან დაკავშირებით, უაღრესად საგულისხმოა წმიდა მამათა რწმუნება იმის თაობაზე, რომ ადამიანი **ჰიპოსტასურად** არის – **ძე ღმერთის ხატი**. წმიდა ანტონი დიდი ამ უმნიშვნელოვანეს დოგმას კეთილად განგვიმარტავს: მხოლოდშობილი ძე ღმერთი ჭეშმარიტი ხატია მამა ღმერთისა, რომელმაც ყველა მეტყველი ქმნილება (ძვ.ქართ. **კაცი** „ადამიანი“) თავისი ხატის (ძის) ხატად შექმნა, რაც იმას ნიშნავს, რომ **ადამიანი არის – მამა ღმერთის ხატის ხატი** (იხ.: ორჟონია ირ. 2018: 81-84), ანუ: **ადამიანი, ვითარცა ძე ღმერთის ხატი, არის ხატი სიტყვა-ლოგოსისა – იესო ქრისტესი!** (იხ.: კუზნეცოვი, 42-43; შდრ.: დამასკელი ი. 2000: 360-363; 407-409; ორჟონია ირ. 2017: 36-39; 81-84).

➤ **რა მოგვანიჭა უფალმა ღმერთმა „ხატებითა თვისითა და მსგავსებითა“?**

ეკლესიის წმიდა მამათა განმარტებით, ადამიანი (ძვ.ქართ. **კაცი**) – ხილულ ქმნილებათა გვირგვინი, ცოდნასა და გამოცდილებას იძენს ღვთის მიერ მონიჭებული მაღლისმიერი **მოაზროვნეობით, სიტყვიერებით** (მეტყველებით) და **თავისუფალი ნებით** (არჩევანის უფლებით), რისი მეშვეობითაც ახორციელებს თავის შემოქმედებით მოღვაწეობას და ქმნის მეცნიერებისა თუ ხელოვნების მრავალგვარ ნიმუშს. ყველა სხვა ქმნილებისაგან იგი სწორედ **შემოქმედებითობითა და სიტყვიერებით** განსხვავდება. „სიტყვიერებაში“ ამჯერად იგულისხმება მეტყველების სამი სახესხვაობა: **ხმოვანი, წერილობითი და ფიქრად ჩენილი**, ანუ „ზრახვითი“ (ორბელიანი ს.-ს. 1991. 1993: შდრ.: დამასკელი ი. 2000: 341). ამასთანავე, მეტყველების სამივე სახეობა მიემადლა ადამიანს, რითაც, წმიდა მამათა რწმუნებით, ადამიანის **„ანგელოზზე აღმატებულობა“** აღიბეჭდება, ვინაიდან პირველი ორი – ხმოვანი და წერილობითი, უცხოა უსხეულო ზეციური ძალებისთვის, მეტყველების მესამე სახეობა („ზრახვითი“) კი ის ოდენ სულიერი, „გონების უხილავი“ მეტყველებაა, რომელიც უხორცო ანგელოზთა მიერ **გონებით იშვება** და, ამდენად, არც ხმოვანია და არც იწერება (ორჟონია ირ. 2017: 37-38).

ამავე ღვთივმომადლებულ უპირატესობას ნიშანდობლივ გვიმოწმებს ქრისტეს აღდგომიდან 50-ე დღეს, **სულთმოფენობის** ჟამს გარდამოსული სულიწმიდის საიდუმლო.¹

წმიდა იოანე ოქროპირის განმარტებით (სამოციქულოს განმარტება 2000: 38-45; რჯული ქრისტესი 2014: 24-31; 228-234), უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტეს აღდგომისა და ამალლების შემდგომ, სულთმოფენობის სასწაულით ნიშანდობლივ გაცხადდა ყოვლადწმიდა სამების მესამე პირის (ჰიპოსტატის) – სულიწმიდის უზენაესი უფლებამოსილება, კერძოდ, ის, რომ „ერთი და იგივეა ძველი და ახალი რჯულის მომცემელი... და ერთი და იგივე სულიწმიდაა რჯულმდებელი ძველშიც და ახალშიც“ (რჯული ქრისტესი 2014: 25; 228).

აქვე, წმიდა მამა ჩვენს ყურადღებას იმაზეც ამახვილებს, რომ სულიწმიდის მოფენა **ხილულად** განხორციელდა: ერთი მხრივ – ზეციდან მოვარდნილი **ძლიერი ქარის** სახით, იმის ნიშნად, რომ საღმრთო საქმეა სულიწმიდის მოვლინება ზეცად ამალლებული იესო ქრისტეს

¹ „და იყო მეყსეულად ზეცით ოხრად, ვითარცა მოწვევნი ქარისა მაიძულებელისაჲ, და ადავსო ყოველი იგი სახლი, სადა-იგი იყვნეს მსხდომარე. და ეჩუენნეს მათ განყოფანი ენათანი, ვითარცა ცეცხლისანი, და დაჯდა თითოეულად კაცად-კაცადსა მათსა ზედა. და აღივსნეს ყოველნი სულითა წმიდითა და იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა, ვითარცა სული იგი მისცემდა მათ სიტყუად“ (საქმე მოციქულთა 2, 2-4).

შუამდგომლობით (რჯული ქრისტესი 2014: 26; შდრ.: იოანე 14, 26; 15, 26; 16, 7. 13), და, მეორე მხრივ – სულიწმიდის ჭეშმარიტად ღვთაებრივი მიუწვდომლობა ყველა იქ მყოფს ცეცხლის ალივით გაყოფილ ენებადაც მოევლინა, რათა მათ ზეციდან უხილავად გარდამოსული სულიწმიდის აღმავსებელი მადლიც² ხილულად ერწმუნათ და შეეტკბოთ.

დაბოლოს, უაღრესად საგულისხმოა ის, რომ მოციქულნი **სხვადასხვა უცხო ენაზე მყისიერად ამეტყველდნენ**, ანუ მიენიჭათ ის „ორღანო“, რომლის მეშვეობით მათ უნდა შეემეცნათ ყოვლადწმიდა სამების სამივე პირის (ჰიპოსტასთა) ერთარსობა და განუყოფლობა, ხოლო „ცეცხლის ენებით“, ანუ ენათა განყოფით – გაეცნობიერებინათ, რომ „**დიდი გონებიდან**, რომელიც არის **მამა**, იშვება **ძე**, რომელიც არის **ღვთის სიტყვა**, და გამოდის **სული**, რომელიც მამისაგან გამოდის და იგი **ძის მიერ** მიეცემა ადამიანებს, როგორც ეს ახლა ცეცხლის ენების სახით მიეცა მოციქულებს“ (სამოციქულოს განმარტება 2000: 40-42; შდრ.: ესაია 50, 4).

არანაკლებ საგულისხმოა ყველა მოციქულზე საკუთრივ სულიწმიდის „**დაფენის, მოფენის**“ წმიდა იოანე ოქროპირისეული საღვთისმეტყველო განმარტება: თუკი თავდაპირველად მოციქულებმა ქრისტესმიერი კურთხევა მხოლოდ ებრაელთა საქადაგებლად მიიღეს, ამჯერად, ისინი „ყოველთა წარმართთა“ საქადაგებლად განემზადნენ – ზეცად ამალღებული ქრისტესმიერი შუამდგომლობითა და „**ნუგეშისმცემელი**“ სულიწმიდის მადლის მოფენით.

ასე რომ, ყველა მოციქულზე („თითოელად კაცად-კაცადასა ზედა“) ცეცხლის ალის დაფენა და მათი ყველა ენაზე ამეტყველება იმის სარწმუნო ნიშნად უნდა მივიღოთ, რომ ღვთის სიტყვის ახალ მქადაგებელთა გონებაში სულიწმიდისეული მადლის სასწაულებრივი ძალა საგანგებოდ, ზეგარდმო განგებულებით დამკვიდრდა, რათა სწორედ ქრისტესმიერი მაცხოვრებელი სიტყვა მოჰფენოდა ქვეყნიერებას (რჯული ქრისტესი 2014: 28-31; 230-233; *Лопухин А. П.* 1904-1907: 12-17).

ამ ღვთაებრივ მიზანდასახულობას სარწმუნოდ ათვალსაჩინოებენ ეკლესიის წმიდა მამანი, კერძოდ:

1) წმიდა იოანე მახარებელი გვამცნობს ძე ღმერთი იესო ქრისტეს ხორციელად შობის უდიდეს საიდუმლოს, იმას, რომ სიტყვა ღმრთისა – **სიტყვა-ლოგოსი**, დამკვიდრებულია მხოლოდ ჩვენ – **მოაზროვნეთა და მეტყველთა** შორის: „**სიტყუაჲ იგი ჳორციელ იქმნა და დაემკვდრა ჩუენ შორის**“ (იოანე 1,14).

2) თავის მხრივ, ამ მიზანდასახულობას განგვიმარტავს წმიდა იოანე ოქროპირი: ზეციდან გარდამოსულმა ძე ღმრთისამ შეიმოსა „ხატი მონისაჲ“, „იქმნა ძე კაცისა“ და უშრომელად მოგვართვა მადლმოსილი საღმრთო სიტყვა – ის საღმრთო სწავლება, რომელიც ჩვენ, ცოდვით დაბზარულეზმა, უნდა შევიტკბოთ და ღვთისგანვე ბომეებული „ორღანოთი“ – **სიტყვიერებითა და შემოქმედებითობით** – შევიმეცნოთ ჩვენი ზეციერი პატრონი; ხოლო ღვთივბომეებული **თავისუფალი ნებითა და კეთილი არჩევანით** – აღვასრულოთ სათნოებითი მოქალაქობის წესი, რათა ამის მეოხებით კვლავ მოგვემადლოს **სიტყვა-ლოგოსის** პირველქმნილი „ხატება“ და „მსგავსება“, და ამგვარად ვიქმნათ „შვილ ღმრთისა“ (ოქროპირი ი. 1993: 78-80).

3) წმიდა მაქსიმე აღმსარებელი **ღვთის სიტყვისა და კაცობრივი სიტყვის ერთობლივი ძალისხმევით** გამოღებულ კეთილ ნაყოფზე გვიმახვილებს ყურადღებას: „სიტყვა (ღვთაებრივი

² წმიდა იოანე ოქროპირი საგანგებოდ გვაფრთხილებს, რომ აქ განიყოფება არა სულიწმიდა, რომელიც სამებისგან განუყოფელია, არამედ სულიწმიდის მადლი, რომელიც სხვადასხვა ნიჭთა სახით უხვად ეფინება ყველას – „შემღებისა და დატევნისაებრ“ (რჯული ქრისტესი 2014: 27).

და კაცობრივი) მშობელია იმ ცოდნისა და გამოცდილებისა, რომელიც ცოდვით დაცემულს გზას უკვალავს სათნოებათა სავანისაკენ; ხოლო სათნოება, თავის მხრივ, ღირსებას შეუზავებს ჩვენს თავმდაბლობას – ღვთის ხატისა და მსგავსების აღსამაღლებლად“ (*Кузнецов Макс. 2017: 42-43; შდრ.: დამასკელი ი. 2000: 360-363; 407-409*).

ამ თვალსაზრისით, უაღრესად საგულისხმოდ აღინიშნება: „შეუძლებელია, რომ ადამიანებმა ღვთის სიტყვა რაიმე სხვა სახით მიიღონ, თუ არა ადამიანური სიტყვის მიერ. ამგვარად, მავანმა უნდა დაასკვნას, რომ ადამიანური სიტყვის განგდება შეუძლებელია, ვინაიდან ის ღვთის სიტყვის სამსახურშია ჩაყენებული“ (იხ.: ფლოროვსკი გ. 2018: 195).

➤ **სიტყვა ქართული – ცოდნისა და რწმენის გაერთიანების საუკუნოვანი წესის „ანაბეჭდი“**

კაცობრივი სიტყვის ამგვარი მიმართულებით კვლევის შედეგებს ბევრად უფრო სარწმუნოდ ხდის სათანადოდ მომარჯვებული ცოდნისა და რწმენის მრჩობლად გაერთიანების წესი, რომლის მრავლისმეტყველი შეგონებითი ფორმულირება ჩაწერილია კლიმენტი ალექსანდრიელის (II-III სს.) ნაშრომში „სტრომატები“: „**არც ცოდნა – გარეშე რწმენისა, არც რწმენა – გარეშე ცოდნისა**“ (ქელიძე ედ. 1994; ორჟონია ირ. 2018; ეკალაძე ზ. 2018).

გასათვალისწინებელია ამ შეგონების შემადგენელთა ორმხრივი ფუნქციური ურთიერთმიმართება: „**ცოდნით**“ წმიდა მამის მიერ წარმოჩენილია კეთილგონივრულად მომარჯვებული ის **ამქვეყნიური ცოდნა**, რომელიც ადამიანს მართებულ სარწმუნოებრივ შემეცნებასაც ჯეროვნად განუვითარებს და მას საფეხურებრივი სულიერი ზეაღმავლობისთვისაც განამზადებს; ხოლო „**რწმენით**“ გადმოიცემა მოაზროვნეობისა და სიტყვიერების ის ძალისხმევა და უნარი, რომელიც **სიტყვა-ლოგოსის** (ძე ღმერთის) **ხატისებრობით** ებოძა – მხოლოდ ადამიანს.

ამ თვალსაზრისით, სამართლიანადაა შენიშნული, რომ ცოდნისა და რწმენის, მეცნიერებისა და რელიგიის დაშორიშორება-გახლეჩა საგრძნობლად აფერხებს ღვთივბოდებული შემოქმედებითი ნიჭის გამრავლებასა და განვითარებას. ამ ორი საგანმანათლებლო-მსოფლმხედველობრივი მიმართულების – **ცოდნისა და რწმენის გასაერთიანებლად**, საკმარისი იქნება, მეცნიერებამ გაიფართოოს საკუთარი სფერო და, ამასთან, გულისხმიერებით მოეკიდოს არა მარტო უხილავისა და ხილულის, ღვთიურისა და ადამიანურის, სულისა და ხორცის არსებობას, არამედ – მათს ეჭვმიუტანელ თავდაპირველ დაურღვევლობას (*IIIope Эд. 1914: 15*).

ჩვენი წინაპრები გონივრულად განსჯიდნენ ქვეყნის კეთილდღეობის განმაპირობებელ ამ უმნიშვნელოვანეს საკითხს, კერძოდ, იმას, რომ ჭეშმარიტი რწმენისა და დიდი განათლების გარეშე ერი ვერ გაუძლებდა მრავალსაუკუნოვან ისტორიულ ქართველებს. ჩვენი ქვეყნის საუკეთესო წარმომადგენლები მუხლჩაუხრელად იღვწოდნენ საიმისოდ, რომ ქართველი კაცი **არც ჭეშმარიტ რწმენას** მოსწყვეტოდა და **არც განათლების** გარეშე დარჩენილიყო.

სწორედ ჩვენს წინაპართა ამ ბრძნულმა არჩევანმა განაპირობა „ოქროს ხანად“ აღიარებული ეპოქის დადგომა საქართველოში. **წმიდა დავით აღმაშენებლისა და წმიდა თამარ მეფის** საქართველო სხვისი ხელით არ შექმნილა. ეს საკვირველი ქვეყანა, ღვთის შეწევნით, ისევ ქართველებმა ააშენეს და, ამკვიდრებდნენ რა ბრწყინვალე სახელმწიფოს, ბრძნულად ჭკრეტდნენ, რომ ღვთივსათნო ქვეყნის სახელმწიფოს შექმნასა და შენარჩუნებას უცილობლივ **ერთობლივ** სჭირდება – **რწმენაც და ცოდნაც**.

დასტურად ამისა, გავიხსენოთ ის ისტორიული ფაქტი, რომ IX-X საუკუნეებში ქართველი ერის წინაშე სახელმწიფოებრივ დონეზე იყო შემუშავებული და დამკვიდრებული

მშობლიური ენის მაღალი, საგანგებო ფუნქციონირება, რაც „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“ საგულისხმოდ აღიბეჭდება გიორგი მერჩულესეული შეგონებითი ფორმულირებით:

„ქართლად ფრიადი ქუეყანად აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვად ყოველი აღესრულების“ (მერჩულე გ. 2011: 374).

ამ ძველქართული ფორმულირების საკვირველ გამოძახილად არის აღიარებული წმიდა ილია მართლის (ჭავჭავაძის) მიერ უკვე XIX საუკუნეში წარმოთქმული „სამსიტყვა-კარედი“:

„სამი ღვთაებრივი საუნჯე დაგვრჩა ჩვენ მამა-პაპათაგან: მამული, ენა და სარწმუნოება. თუ ამათაც არ ვუპატრონეთ, რა კაცები ვიქნებით, რა პასუხს გავსცემთ შთამომავლობას? სხვისა არ ვიცით და, ჩვენ კი მშობელ მამასაც არ დავუთმობდით ჩვენ მშობლიურ ენის მიწასთან გასწორებას. ენა საღმრთო რამ არის, საზოგადო საკუთრებაა, მაგას კაცი ცოდვილის ხელით არ უნდა შეეხოს“ (ჭავჭავაძე ილ. 1953: 26-27).

ყურადღებას იქცევს ორივე დიდებული ფორმულირების არსობრივად მსგავსი იერარქიული სინტაქსური წყობა, შდრ.:

მერჩულესეული	ილია მართლისეული
ქართლად ფრიადი ქუეყანად...	მამული
ქართულითა ენითა...	ენა
ჟამი შეიწირვის და ლოცვად ყოველი აღესრულების	სარწმუნოება

განიმარტება, რომ ამგვარად აგებული საუკუნეობრივი ფორმულირებიდან გამომდინარე, საქართველოს პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივი ძლიერებისა და ქართველი ერის მტკიცე ერთიანობის საწინდარია ყოველთა ქართველთა როგორც ქართულენოვრივი, ისე – მართლმადიდებლურ-ქრისტიანული სარწმუნოებრივი ერთობა (იხ.: პატარიძე ლ. 2005: 135-137).

თუმცა, არანაკლებ საყურადღებოა ამ ფორმულირებათა მეშვეობით წარმოჩენილი ქართული სახელმწიფო ენის კიდევ ერთი წარმმართველი ფუნქცია – ჩვენი ქვეყნის, ერისა და სახელმწიფოს მომავალი განვითარების საქმეში, რაც გიორგი მერჩულესეული ამავე ფორმულირების დასკვნითი ნაწილით აისახება:

„ხოლო კვრიელჴსონი ბერძნულად ითქუმის, რომელ არს ქართულად: „უფალო, წყალობა-ყავ“, გინა თუ: „უფალო, შეგუწყალებ“ (მერჩულე გ. 2011: 374).

როგორც ვხედავთ, აქ საგანგებოდ ესმება ხაზი ქრისტიანული საქართველოს იმჟამინდელ ნაყოფიერ კავშირსა და ურთიერთობას ევროპის მართლმადიდებელ ეკლესიებთან (ბიზანტიის, იერუსალიმის, შავი მთის, ათონისა...), რაც, მეორე მხრივ, ერისა და ბერის ერთობით შექმნილ იმ წარმატებულ ისტორიულ გამოცდილებას ცხადყოფს, რომლის მეოხებითაც საქართველოს ეკლესია – იმდროინდელ სამეფო სახელმწიფოსთან ერთად, ღვთივმოსაწონად წარმართავდა მშობლიური ენის პატრონობასა და ფუნქციონირებას.

ასე რომ, დღემდე ღვთის ნებით შეთენილი ორივე შეგონებითი ანდერძნამაგით ჩვენი დიდებული წინაპარნი მამულის კეთილდღეობისათვის გარჯისა და ღვაწლის მასაზრდოებლად გვისახელებენ როგორც მშობლიურ ენას, ანუ კაცობრივ სიტყვა ქართულს, ისე სარწმუნოებას, ანუ – ძე და სიტყვა ღვთისას, სიტყვა-ლოგოსს, რითაც ჩვენს გულსა და გონებას სასოებით მიაპყრობენ სიტყვა ქართულის იმ უზენაესი დანიშნულებისაკენ, რომელიც ძე ღვთისა იესო ქრისტემ ისევ ჩვენ – ცოდვილთა ხსნად და გადასარჩენად გვიბოძა.

ესოდენ ადმატებული ზეციური წყალობა ჩვენთვის დაკისრებულ ამ ვალდებულებას იმის გამოც ზრდის, რომ ჩვენ, – ღვთის მიერვე ჩვენთვის მონდობილი ძველთაძველი ტკბილი ენა ქართულის „მოსარჩლეთ“, – ხელთ გვიპყრია მადლმოსილ წინაპართაგან დანატოვარი მრავალსაუკუნოვანი უმდიდრესი ქართული საეკლესიო ლიტერატურა და მწერლობა. ამ მოსაზრების გამოთქმას გვაბედვინებს წმიდა კლიმენტი ალექსანდრიელისეული მანუგეშებელი თარგმანება ადამიანის გონებაში აღბეჭდილი ხატისებრობისა, კერძოდ: ადამიანს **სიტყვა-ლოგოსით** მოსილი **კაცობრივი სიტყვით** „მალუმს, გულწრფელი ძიებისა და ცოდნისმიერი, მართებული მსჯელობის გზით, ყოველივე ქვეყნიურს განეკრძალოს და, ზემადღებულმა, საუფლო გამოცხადებით შეიმეცნოს საკუთარი გონების პირველხატი (ე. ი. ყოვლადწმიდა სამების მეორე ჰიპოსტასი), ხოლო მის მიერ – ერთარსი-სამპიროვანი სამება ღმერთი“ (შდრ.: დამასკელი ი. 2000: 360;407-409; ორჟონია ირ. 2017: 363; 36-39; 81-84).

ღვთის წყალობით, დღეისათვის საქართველოში, გარდა საეკლესიო ლიტერატურისა, უკვე მეცნიერების რამდენიმე დარგში აღიბეჭდება ცოდნისა და რწმენის გაერთიანების აუცილებლობა (ჭანტურია მაქს. 2019; გიორგაძე კ. 2020). რამდენადაც ამ საუკუნოვანი წესიდან ბუნებრივად ამოიზრდება საკუთრივ **კაცობრივი სიტყვის** ზემოხსენებული მრავალსაუკუნოვანი ლექსიკურ-სემანტიკური ცვლა-განვითარებით მიღებული არაერთი სარწმუნო ლინგვისტურ-ექსტრალინგვისტური მონაცემი, – ეს ფუნდამენტური საკითხი, არსობრივად, **ქართული ენის „სულის“ სფეროს** განეკუთვნება.

ამ მიზეზით, გადაუდებელ აუცილებლობად მიგვაჩნია, რომ **ენის** (resp. **სიტყვის**), კერძოდ – **ქართული სიტყვის** მკვლევარმა, სხვა ფაქტორებთან ერთად, გულდასმითა და კეთილგონიერებით უნდა მოიძიოს, განიხილოს და გაითვალისწინოს მისი **საღვთისმეტყველო საფუძვლები** (იხ.: ღლონტი მ. 2009; 2014; 2017; 2020).

ბიბლიოგრაფია:

აბულაძე ილ. (1973): ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები). „გამომცემლობა მეცნიერება“, თბილისი.

დამასკელი ი. (2000): მართლმადიდებლური სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა, ორი ძველი ქართული თარგმანი (წმ. ეფრემ მცირისა და წმ. არსენ იყალთოელისა), გამოსაცემად მოამზადეს: რ. მიმინოშვილმა და მ. რაფავამ; წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო მ. რაფავამ; ძველი ბერძნულიდან თანამედროვე ქართულზე თარგმნა ედიშერ ჭელიძემ, თბილისის სასულიერო აკადემიის გამომცემლობა. თბილისი.

გიორგაძე კ. (2020): რელიგიისა და მენტალური ჯანმრთელობის ურთიერთმიმართების საკითხები საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მრევლში, საკვალიფიკაციო ნაშრომი, წარდგენილი თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტის სადისერტაციო საბჭოს წინაშე (2020 წლის 20 თებერვალი).

ეკალაძე ზ. (2018): მეცნიერება და რელიგია // რელიგიურ-საგანმანათლებლო ჟურნალი „გული გონიერი“, # 19, 44-53.

იმნაიშვილი ივ. (1986): ქართული ოთხთავის სიმფონია-ლექსიკონი, აკაკი შანიძის რედაქციით. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი.

მერჩულე გ. (2011): ცხორებად წმიდისა გრიგოლ ხანცთელისა, ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები, ორიგინალური ტექსტები და თარგმანები ახალ ქართულად, მეორე გამოცემა, 309-431.

ორბელიანი ს.-ს. (1991; 1993): ლექსიკონი ქართული, ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკის სამიებელი დაურთო ილია აბულაძემ. „მერანი“. თბილისი.

ორჟონია ირ. (2017): ქრისტიანული ანთროპოლოგია // სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო ჟურნალი „რელიგია“, #1, 23-42.

ორჟონია ირ. (2018): რწმენისა და ცოდნის ურთიერთმიმართების შესახებ // რელიგიურ-საგანმანათლებლო ჟურნალი „გული გონიერი“, # 19, 72-92.

ოქროპირი ი. (1993): წმიდა იოანე ოქროპირი, განმარტება იოანეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, ნაწილი I, რედაქტორი: მზექალა შანიძე, ზურაბ სარჯველაძე

პატარიძე ლ. (2005): დისკუსია თემაზე „მამული, ენა, სარწმუნოება“, საქართველო ათასწლეულთა გასაყარზე, თბილისი.

რჯული ქრისტესი (2014): დღესასწაული: სულთმოფენობა, მარტვილია. შემდგენელი და მთავარი რედაქტორი: დეკანოზი კახაბერ ურუშაძე, ავტორი და კოორდინატორი: თეა ინწკირველი. გამომცემლობა „ალილო“. თბილისი.

სამოციქულოს განმარტება (2000): გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფრემ მცირის (კარიჭის ძის) მიერ, I, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და წინასიტყვა დაურთო ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი.

სარჯველაძე ზ. (2001): ძველი ქართული ენის სიტყვის კონა. „სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის გამომცემლობა“. თბილისი.

სიმფონია-ლექსიკონი (2009): ქართული სამოციქულოს სიმფონია-ლექსიკონი, ეძღვნება აკაკი შანიძის 120 წლის იუბილეს, შეადგინეს ლელი ბარამიძემ, რუბენ ენუქაშვილმა და თეიმურაზ მეტრეველმა. „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“. თბილისი.

ფლოროვსკი გ. (2018): საღვთისმეტყველო სტატიათა კრებული, ტექსტი ინგლისურიდან თარგმნეს და სქოლიოები დაურთეს გიორგი გველესიანმა და გურამ ლურსმანაშვილმა. თბილისი.

ღლონტი მ. (2009): სულხან-საბა ორბელიანის იგავთმეტყველება, „სიბრძნე სიცრუისას“ იდეურ-კომპოზიციური სისტემა. გამომცემლობა „დედაენა“. თბილისი.

ღლონტი მ. (2014): ქართული სიტყვის საღვთისმეტყველო ასპექტები (ქართ.: ზოგი და საზოგადოება; მოყვასი, მეგობარი და ამხანაგი; თანანადები და თანამდები) // „ეტიმოლოგიური ძიებანი XI“, 100-118.

ღლონტი მ. (2017): რწმენისა და ცოდნის გაერთიანების პრინციპისათვის (სიტყვა-ლოგოსი და სიტყვა-კაცობრივი) // „ენა და კულტურა“, II, ქართულ-ამერიკული უნივერსიტეტი (GAU), 155-166.

ღლონტი მ. (2020): ძველი ქართული სახელდებისათვის „შესაქმე“. // თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის საკონფერენციო კრებული (2019 წლის მაისი), III, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გამომცემლობა, 172-190.

ჩუბინაშვილი დ. (1984): ქართულ-რუსული ლექსიკონი. სახელმწიფო გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“. თბილისი.

ჩუბინაშვილი ნ. (1961): ქართული ლექსიკონი. აღ. ღლონტის რედაქციითა და გამოკვლევით. „გამომცემლობა საბჭოთა საქართველო“. თბილისი.

ჭავჭავაძე ილ. (1953): ორიოდ სიტყვა თავად რევაზ შალვას ძის ერისთავის კოზლოვის-მიერ „შემლილის“ თარგმანზედა, თხზულებათა სრული კრებული ათ ტომად, პ. ინგოროყვას

რედაქტორობით, ტომი III, თბილისი, საქართველოს სსრ სახელმწიფო გამომცემ;ობა. თბილისი.

ჭავჭავაძე ილ. (2007): აი ისტორია, წერილი მეორე, თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტომი XI, „ილიას ფონდი“. თბილისი,

ჭანტურია რ. (2018): ისტორიის ღვთისმეტყველება, // თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის საკონფერენციო მოხსენებათა კრებული (2018 წლის მარტი), II: თბილისი, 120-123.

ჭელიძე ედ. (1994): ედიშერ ჭელიძე, კლიმენტი ალექსანდრიელი // ჟურნალი „გზა სამეფო“, 2, 3-8; http://edisherchelidze.blogspot.com/2018/12/blog-post_34.html

Кузнецов Макс. (2017): Природа человека в богословии преподобного Максима Исповедника, // Московский Патриархат Русская Православная Церковь Пензенская Митрополия Пензенская духовная семинария Научно-богословский журнал, Выпуск 3 (1) 2017, Пенза, 39-44.

Лопухин А. П. (1904-1907): Толковая Библия, А. П. Лопухина, I, Бытие – Притчи Соломона, Петербург, 1904-1907.

Шюре Эд. (1914): Великие Посвященные, Калуга.

Medea Ghlonti

TSU Arn.Chikobava Linguistic Institute

Tbilisi, Georgia

dodo_mariami@yahoo.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2024.09.55>

Theological foundations of the age-old functioning of the native Georgian language (for the unification of knowledge and faith)

Abstract

The article presents the main theological factors of the initial word creation and semantic change-development of human speech (resp. language), namely the dogmas given by the holy fathers of the Church:

- a) word-logos (Greek. logos “word; concept; thought; mind; first image of man (“man”));
- b) The greatest mystery of the birth of the Son of God Jesus Christ in the flesh;
- c) The mystery of the transmigration of the Holy Spirit at the time of Pentecost;
- d) The good fruit obtained by the joint efforts of the word of God and the word of man: thinking, verblity, speech (voice, written and “thinking”, creativity and free will. Therefore, the issue of the need to unite two educational-wordview directions – knowledge and faith, as the basis of the state strenght of Georgia and the strong unity of the Georgian nation, is specially discussed, which is

confirmed by the admonitional formulation of Giorgi Merchules developed at the state level (IX-X centuries) and its echo by Illia Chavchavadze (XIX century).

Key words: Masculine word, Georgian word, Theological foundation